

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

29 ביוני 2015

924

י"ב בתמוז התשע"ה

עמוד

הצעת חוק סליקה אלקטרונית של שיקים, התשע"ה-2015 620

הצעת חוק סליקה אלקטרונית של שיקים, התשע"ה-2015

הגדרות

1. בחוק זה –

"בנק" – תאגיד בנקאי כהגדרתו בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981¹, המקבל פיקדונות כספיים בחשבונות עובר ושב כדי לשלם מהם בשיק לפי דרישה, וכן בנק הדואר;

"בנק גובה" – בנק המציג שיק לפירעון;

"בנק הדואר" – החברה הבת כהגדרתה בחוק הדואר;

"בנק נמשך" – בנק ששיק משוך עליו;

"חוק הדואר" – חוק הדואר, התשמ"ו-1986²;

"חומר מחשב", "מחשב" ו"פלט" – כהגדרתם בחוק המחשבים, התשנ"ה-1995³;

"מסר אלקטרוני" – כהגדרתו בחוק חתימה אלקטרונית, התשס"א-2001⁴;

"הנגיד" – כהגדרתו בחוק בנק ישראל, התש"ע-2010⁵;

"סריקה ממוחשבת של שיק" – הליך טכנולוגי המעתיק שיק משני צדיו לחומר מחשב באופן שניתן לאחזר ממנו תוצר קריא הזהה בתוכנו ובצורתו למקור;

"שיק" – כמשמעותו בסעיף 73 לפקודת השטרות⁶;

"שטרות" – כמשמעותו בסעיף 76 לפקודת השטרות;

"שיק ממוחשב" – חומר מחשב שהוא תוצר של סריקה ממוחשבת של שיק;

"השר" – שר המשפטים.

ד ב ר י ה ס ב ר

הצגת השיק לפירעון עד לרגע זיכוי חשבון הלקוח, ובכך יהיה ניתן להבטיח את ודאות העסקה באופן מהיר יותר.

מכיוון שמטרות החוק המוצע, כפי שפורטו לעיל, הן ייעול תהליך הסליקה וחיסכון בעלויותיו, אין בהוראותיו כדי ליצור כל שינוי משפטי בזכויות של מאן דהוא על פי שיק ומכוחו, רק משום שהוצג בדרך האלקטרונית על פי החוק או משום שהשיק המקורי לא נשמר על ידי הבנק.

סעיף 1 המונחים הבסיסיים לתהליך הסליקה: "שיק", "בנק נמשך" ו"בנק גובה", שואבים את משמעותם מפקודת השטרות.

נוסף על מונחים אלה מוגדרים בהצעת החוק מונחים נוספים, שלהם חשיבות בנושא הסליקה האלקטרונית. ההגדרות "חומר מחשב", "מחשב" ו"פלט" עוקבות למונחים אלה בחקיקה הקיימת. מונח נוסף שמוצע להגדירו הוא "שיק ממוחשב", אשר מכון לתוצר הפעולה של סריקה ממוחשבת

כללי המעבר מסליקה פיזית של שיקים, לסליקה אלקטרונית המתבצעת באמצעות תקשורת מחשבים, התרחש בשנים האחרונות בכמה מדינות בעולם. באותן המדינות נחקקו חוקים המסדירים את הכללים שלפיהם תפעל המערכת הבנקאית בסליקה אלקטרונית של שיקים.

מטרת הסליקה האלקטרונית לייעל את תהליך סליקת השיקים ולהביא לחיסכון בעלויות הסליקה בשני היבטים: האחד – לייתר את הצורך בשינוע של השיקים מהבנק הגובה, שבו הם מופקדים, אל הבנק הנמשך, שלו הם מוצגים לפירעון, ובחזרה – במקרה שהשיק מוחזר. השני – לייתר את הצורך בשמירת השיקים, במשך תקופה ארוכה (כל משך תקופת ההתיישנות) במקומות אחסון מתאימים, ולתת אפשרות להשמידם זמן מה לאחר הפקדתם. כמו כן, מכיוון שהסליקה האלקטרונית מהירה יותר מהסליקה הפיזית, יהיה ניתן לפעול לקיצור משך הזמן שיחלוף מרגע

¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 232.

² ס"ח התשמ"ו, עמ' 79.

³ ס"ח התשנ"ה, עמ' 366.

⁴ ס"ח התשס"א, בעמ' 210.

⁵ ס"ח התש"ע, עמ' 452.

⁶ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 2, עמ' 12.

2. (א) על אף הוראות סעיף 44 לפקודת השטרות, הצגה לפירעון של שיק בידי בנק גובה לבנק נמשך תיעשה באמצעות הצגת שיק ממוחשב בתקשורת מחשבים.
- (ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), לא יציג בנק גובה לבנק נמשך שיק ממוחשב לפירעון אם המקור של השיק לא הגיע אליו, אלא אם כן השיק הוא משורטט ומודפסות או רשומות עליו מילים האוסרות את העברתו.
- (ג) סירב הבנק הנמשך לפרוע שיק ממוחשב שהוצג לו כאמור בסעיף קטן (א) או (ב), מכל סיבה שהיא, ישלח לבנק הגובה מסר אלקטרוני שבו מצוינת סיבת הסירוב.
- (ד) בנק ימסור ללקוח הזכאי לכך, לפי דרישתו, פלט של השיק הממוחשב שמצוינות בו סיבות הסירוב ושם הבנק הגובה.
3. (א) על אף הוראות כל דין, פלט של שיק ממוחשב שמתקיימים לגביו כל אלה ייחשב לשיק, ויהווה ראיה קבילה להוכחת אמיתות תוכנו בכל הליך משפטי:
- (1) חומר המחשב שממנו הופק הפלט נשמר בצורה מהימנה מעת יצירתו;
- (2) דרך הפקת הפלט יש בה כדי להעיד שהוא זהה בתוכנו לחומר המחשב שממנו הופק;

ד ב ר י ה ס ב ר

בסעיף קטן (ג) מוצע העיקרון המשלים לעיקרון שבסעיף קטן (א). קרי: גם החזרה של שיק תיעשה באופן אלקטרוני. כלומר, בכל מקרה שבו הבנק הנמשך מסרב לפרוע שיק שהוצג לגבייה, עליו להחזיר את השיק באמצעות משלוח מסר אלקטרוני שבו יצוינו סיבות החזרה.

סעיף קטן (ד) המוצע קובע כי הבנק ימסור ללקוח תחליף לשיק המקורי – פלט מחשב של השיק הממוחשב בצירוף סיבות החזרה. בפלט יופיעו גם פרטי הבנק הגובה שיצר אותו, זאת כדי שיהיה תיעוד על גבי הפלט מי הבנק שהפיק אותו (שכן אלמלא הוראה זו, הפלט יכלול רק את פרטי הבנק הנמשך, המופיעים על גבי השיק המקורי שנשרק). מסירת פלט של השיק הממוחשב ללקוח תיעשה ככל שהלקוח זכאי לקבלו ובכפוף לזכויות הבנק בשיק, למשל שעבוד לטובת הבנק. לנוכח העובדה כי ייתכנו מצבים שבהם לקוח יבקש להציג שיק לגבייה פעם נוספת (למשל במקרה של העדר חתימה על גב השיק), מוצע כי מסירת פלט של שיק ממוחשב תיעשה לפי דרישת הלקוח בלבד, שכן פלט של שיק ממוחשב שיימסר ללקוח לא יוכל להיות מוצג בשנית לבנק הנמשך.

סעיף 3 כדי להבטיח כי יהיה ניתן להגיש פלט של שיק ממוחשב לבית משפט או להוצאה לפועל לצורך תשלומם בידי המושך, מוצע לקבוע בסעיף קטן (א) כי הפלט של השיק הממוחשב ייחשב לשיק לכל דבר ועניין, למשל לעניין אחיזה, וישמש ראיה קבילה בהליך משפטי (רשומה מוסדית). אם עמד בתנאים המנויים בסעיף, כדי לעמוד בתנאים אלה, יש להסדיר הליכים ואמצעים שיבטיחו סליקה אלקטרונית מיטבית של השיקים ובעיקר שיבטיחו כי הדמיה שלו תהיה ברורה ואמינה. באופן זה תהליך סריקת השיק, שמירת השיק הממוחשב וכן הפקת הפלט והמסר האלקטרוני במקרה של אי-פירעון יהיו אמינים לצורך הסליקה האלקטרונית.

של שיק. בתהליך הסריקה הממוחשבת נעשית המרה של השיק המקורי לחומר מחשב, אשר ממנו ניתן להפיק פלט, הוזה בתוכנו ובצורתו לשיק המקורי שנשרק. מוצע להחיל את הוראות החוק גם על בנק הדואר, זאת מאחר שהסליקה האלקטרונית תבצע גם על ידי בנק הדואר.

סעיף 2 הסעיף המוצע מסדיר את הסליקה האלקטרונית של שיקים במערכת הבנקאית.

בסעיף קטן (א) מוצע לקבוע את העיקרון הכללי, ולפיו תחול החובה על כל בנק גובה להציג שיקים לפירעון לכל בנק נמשך באופן אלקטרוני. משמעות הדבר, שההצגה הפיזית, המעוגנת בפקודת השטרות לא תהיה תקפה עוד בכל הנוגע לשיקים המוצגים לפירעון על ידי בנק אחד למשנהו. החוק המוצע אינו חל על שטרות שאינם שיקים.

הצורך להטיל על הבנקים חובה להציג שיקים אך ורק בדרך אלקטרונית, ולא לאפשר לבנק כלשהו להציג שיק בדרך פיזית, נובע מכך שבחירה של בנק מסוים להציג פיזית שיקים לבנקים הנמשכים, תחייב ניהול של שתי מערכות מיכוניות מקבילות ולפיכך עלולה ליצור חוסר עקביות בהתנהלות הבנקים באשר לשימוש בשיקים ובשיקים ממוחשבים.

עוד מוצע לקבוע בסעיף קטן (ב), כי על אף הוראות סעיף קטן (א), לא יציג בנק גובה לבנק נמשך שיק ממוחשב לפירעון, אם המקור של השיק לא הגיע אליו, אלא אם כן השיק הוא משורטט ומודפסות או רשומות עליו מילים האוסרות את העברתו. הכוונה היא למצב דברים שבו הלקוח לא מעביר את המקור של השיק לבנק לצורך פירעונו, אלא מעביר קובץ ממוחשב שלו (כך למשל בחלק מהבנקים ניתן כבר היום לסרוק שיקים דרך מכשירים סולריים, לצורך פירעונם). הוראה זו נועדה למנוע את האפשרות לסחור בשיק, שהמקור שלו נשאר בידי הלקוח, לאחר הפקדתו לשם גבייה.

- (3) תהליך ההמרה לחומר מחשב היה תהליך המרה אמין;
- (4) הבנק נוקט, באורח סדיר, אמצעי הגנה סבירים מפני חדירה לחומר מחשב ומפני שיבוש בעבודת המחשב.
- (ב) לעניין סעיף קטן (א), הנגיד רשאי לקבוע בכללים, בהסכמת השר, הוראות לעניין סריקה ממוחשבת של שיק, אופן שמירתו של שיק ממוחשב והליך הפקת הפלט של שיק כאמור. הנגיד, בהסכמת השר והשר לביטחון הפנים, יקבע כללים לעניין חובת שמירת השיקים אשר הוצגו לפירעון לפי סעיף 2 ואופן שמירתם, וכן לעניין חובת שמירת השיקים הממוחשבים.
4. חובת שמירת שיקים ושיקים ממוחשבים
5. בלי לגרוע מהוראות כל דין, הבנק יהיה אחראי כלפי לקוחו לנזק שנגרם עקב אי-שמירת שיק.
6. השר ממונה על ביצוע הוראות חוק זה והוא רשאי, בהסכמת הנגיד, להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.
7. (א) תחילתו של חוק זה שנתיים מיום פרסומו (להלן – יום התחילה).
(ב) נוכח השר כי הבנקים ערוכים ליישום של חוק זה לפני יום התחילה, רשאי הוא, בהסכמת הנגיד ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, להקדים, בצו, את יום התחילה בשישה חודשים.
(ג) נוכח השר כי הבנקים אינם ערוכים ליישום של חוק זה ביום התחילה, רשאי הוא, בהסכמת הנגיד ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, לדחות, בצו, את יום התחילה בשישה חודשים.
8. הוראת שעה בתקופה שמיום התחילה עד תום היום שלפני היום הקובע, יקראו את ההגדרה "בנק הדואר" שבסעיף 1 לחוק זה כך:
"בנק הדואר" – החברה כהגדרתה בחוק הדואר, בנותנה את השירותים הכספיים מטעם החברה הבת; לעניין זה –
"החברה הבת" – כהגדרתה בסעיף 88א(א) לחוק הדואר;
"היום הקובע" – כמשמעותו לפי סעיפים 56 ו-57(ג) לחוק הדואר (תיקון מס' 11), התשע"ב-2012;
"השירותים הכספיים" – כהגדרתם בחוק הדואר"

ד ב ר י ה ס ב ר

- סעיף 6 מוצע לקבוע, כי השר הממונה על ביצוע החוק הוא שר המשפטים, שהוא גם השר הממונה על ביצועה של פקודת השטרות.
- סעיף 7 מוצע לקבוע, כי מועד תחילתו של החוק יהיה שנתיים מיום פרסומו. מוצע להסמיך את שר המשפטים לקבוע בצו, בהסכמת נגיד בנק ישראל ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, מועד תחילה מוקדם או מאוחר יותר, לתקופה של שישה חודשים, לכניסתו של החוק או חלקים ממנו, בהתאם להיערכות הבנקים ליישום.
- סעיף 8 מוצע לקבוע הוראת מעבר לעניין ההגדרה של בנק הדואר, בשל שינויים מבניים שעתידים להתרחש ביחס לבנק הדואר לפי תיקון מס' 11 לחוק הדואר.
- בסעיף קטן (ב) מוצע להסמיך את הנגיד לקבוע כללים, בהסכמת שר המשפטים, לעניין סריקה ממוחשבת של שיק, אופן שמירתו של שיק ממוחשב והליך הפקת הפלט, שיבטיחו עמידה בתנאים המנויים בסעיף קטן (א).
- סעיף 4 הסעיף מסמיך את הנגיד לקבוע כללים, בהסכמת שר המשפטים והשר לביטחון הפנים, לעניין חובת שמירת שיקים, שהוצגו לפירעון לפי סעיף 2 המוצע ואופן שמירתם וכן לעניין חובת שמירת שיקים ממוחשבים ככל שיתעורר צורך להורות לבנקים לשמור סוגי שיקים ושיקים ממוחשבים לצורך חקירות פליליות.
- סעיף 5 הסעיף המוצע קובע, כי היקף האחריות של בנק כלפי לקוחו, בהתאם לכל דין, לא תשתנה בשל שינוי שיטת הסליקה של שיקים מפזיזת לאלקטרונית וכי בנק יהיה אחראי כלפי לקוחו לנזק שנגרם בעקבות אי-שמירתו של השיק.

⁷ ס"ח התשע"ב, עמ' 566.